

ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПРОЄКТІВ

**СТЕЦЮК Ю.П.,* ЗДОБУВАЧ,
ННЦ «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ» УААН**

Вітчизняні сільськогосподарські підприємства нині мають обмежені можливості щодо фінансування поточної та інвестиційної діяльності. Ця проблема особливо загострилась під час світової фінансової кризи. Тому актуальним є питання пошуку зовнішніх джерел фінансових ресурсів для фінансування програм перспективного економічного розвитку та окремих аграрних проєктів.

Важливе значення в активізації аграрного інвестиційного процесу, як показує зарубіжна практика, належить комерційним банкам. Вони акумулюють вільні кошти населення та суб'єктів господарювання і виступають активними посередниками у їх перерозподілі. Основним інструментом такої форми участі у реальному інвестуванні є банківські інвестиційні кредити.

У вітчизняній банківській практиці цей вид послуг поки що не має істотного поширення. Така ситуація пов'язана з рядом об'єктивних та суб'єктивних причин, які потребують наукового обґрунтування теоретичних передумов та інструментів їх практичного вирішення.

Вивчення та критичний аналіз наукових розвідок показав, що різним питанням фінансово-кредитного забезпечення інвестиційної діяльності аграрних підприємств багато уваги приділяють відомі вітчизняні економісти-аграрники. Серед них варто виділити В.Я. Амбросова, В. Борисову, О. Гудзь, М. Дем'яненка, Г.Є. Мазнева, М. Маліка, О. Непочатенко, П. Саблука, А. Чупіса, О. Ульянченка [1-5]. Їх творчий доробок є фундаментальним теоретичним базисом розв'язання найбільш проблемних питань фінансово-кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Проте, масштабність та глибина наявних проблем у цьому контурі аграрних фінансів вимагають проведення подальших наукових досліджень.

Аналіз актуальних теоретичних та прикладних питань визначення доцільності участі банків у фінансуванні аграрних проєктів шляхом надання сільськогосподарським підприємствам інвестиційних кредитів.

* Науковий керівник – Дем'яненко М.Я., д.е.н., професор, академік УААН

Інтенсивне кредитування аграрного виробництва бере свій початок у 2000 р. Його правовою базою стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт», яка передбачала часткову компенсація із державного бюджету ставок по кредитах комерційних банків. Наслідками реалізації цих заходів стало зростання обсягів кредитів комерційних банків підприємствам вітчизняного аграрного сектору (табл.).

Дані таблиці свідчать, що за аналізований період відбулося майже десятикратне збільшення обсягів банківських кредитів, отриманих підприємствами АПК України. Якщо в 2000 р. їх обсяг сягав 2,1 млрд. грн., у тому числі пільгових – 0,8 млрд. грн, то у 2008 р. досяг 20 млрд. грн., 75% яких склали кредити в рамках програми бюджетної компенсації процентних ставок. За цей же період вартість кредитних ресурсів знизилась з 56 % річних до 24%. Якщо у 2000 р. держава компенсувала підприємствам вітчизняного агропромислового комплексу лише третину вартості кредитів, то у 2008 р. – половину. При цьому обсяг бюджетних компенсацій за вказаний період зріс з 50 до 1022 млн. грн., або більше ніж у 20 разів.

З 2004 р. компенсація поширювалася не лише на короткострокові, а й на довгострокові кредити. Останні складають основу інвестиційного кредитування вітчизняних банків. За 2000-2008 рр. об'єм довгострокових кредитів, отриманих аграрними підприємствами, зріс більше ніж у 50 разів і досяг 9,76 млрд. грн. – майже половину всього річного кредитування. У 2008 р. пільгове інвестиційне кредитування складало 62,7% від загального обсягу цього виду банківських послуг. Воно стало основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності і розширення виробництва сільськогосподарських підприємств.

Таблиця

Динаміка кредитування АПК України

млн. грн.

	Роки					
	2000	2004	2005	2006	2007	2008
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Обсяги наданих кредитів – всього	2090	8993	10400	12815	14611	20053
із них: короткострокові	1900	6709	6656	8069	9789	10293
середньо- та довгострокові	190	2284	3744	4746	4822	9760
Отримано пільгових кредитів- всього:	818	3642	7647	7046	7755	15131

Продовження таблиці

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
із них: короткострокові	818	2716	4835	3203	5505	9008
середньо- та довгострокові		926	2812	3843	2250	6123
Середні процентні ставки банків за користування кредитами	56	17	18	20	18	24
Розмір компенсації відсоткових ставок з державного бюджету в національній валюті	18	10	10	10	9	12

Розширення інвестиційного кредитування залежить від багатьох факторів. В їх числі важливе значення для банків відіграє окупність аграрних інвестиційних проектів. З цих позицій важливе значення має вибір інструментарію оцінки доцільності участі банків у фінансуванні проектів.

Як показує практика, банки проявляють першочергову увагу забезпеченню кредиту, і менше оцінюють його ефективності. Окрім чисто прагматичних міркувань це викликано й відсутністю загальноприйнятих методів оцінки.

Ми виходимо з того, що джерелом відшкодування витрат на здійснення інвестицій можуть бути результати їх реалізації, тобто чистий дохід від експлуатації створених активів та амортизаційні відрахування, які репрезентують чисті грошові потоки проекту. Тому найбільш прийнятними для оцінки доцільності інвестиційного кредитування є показники, що побудовані на дисконтованих чистих грошових потоках. До їх числа необхідно включати показник чистої теперішньої вартості та внутрішньої норми доходності.

В залежності від кредитної політики банку та особливостей реалізації конкретного аграрного проекту коло інструментів оцінки може бути розширене розрахунком термінів окупності інвестицій (термін окупності інвестицій); визначенням норми прибутку на капітал; розрахунком різниці між сумою доходів та інвестиційними витратами (одноразовими витратами) за весь термін використання інвестиційного проекту; проведенням порівняльної ефективності приведених витрат на виробництво продукції; вибором кращого варіанту інвестування на основі порівняння маси прибутку (метод порівняння прибутку)

Вважаємо, що кожен із запропонованих підходів має право на використання в практиці інвестиційного кредитування проектів сільськогосподарських підприємств. Для їх раціонального використання необхідно дотримання певних принципів та підходів.

Узагальнення літературних джерел дозволило визначити найбільш суттєві вимоги, які необхідно дотримуватись в процесі аналізу. До таких вимог слід віднести: включення до величини грошових потоків всіх пов'язаних із здійсненням інвестицій грошових витрат та надходжень на протязі всього життєвого циклу; врахування зміни вартості грошей з часом в результаті дії чинників інфляції, ризику та ліквідності активів, створених у результаті інвестицій; забезпечення співставності показників для різних умов та варіантів здійснення інвестицій; в якості критерію прийнятності, як правило, має прийматися максимум ефекту та позитивне значення оціночного показника; встановлення та врахування всіх найбільш істотних наслідків реалізації інвестицій (економічних, соціальних, екологічних тощо); забезпечення багатоваріантності та багатоетапності оцінки (обґрунтування інвестицій, ТЕО, вибір схеми фінансування, моніторинг тощо).

Таким чином, аргументовані методичні підходи до оцінки банками доцільності інвестиційного кредитування аграрних проєктів створюють методичні основи економічно обґрунтованої кредитної політики, що забезпечує ефективне використання обмежених ресурсів. Вони повною мірою враховують інтереси як кредитора, так і позичальника, що сприятиме розширенню цього виду банківської діяльності та підвищенню ефективності інвестиційного процесу в аграрному секторі.

Література.

1. Борисова В.А. Лізингові операції як імператив розвитку інвестиційного банківського кредитування агроформувань / В.А. Борисова. - Вісник Сумського національного аграрного університету. - 2009. - №2 (Серія "Фінанси і кредит").
2. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) : монографія / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. - К. : ННЦ ІАЕ, 2008. - 302 с.
3. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
4. Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у 4 ч. /За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. – Ч.3: Фінансово-кредитна система. – К.: ІАЕ, 2002.– 477 с.
5. Чупіс А.В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства : науково-методичне видання (Монографія) / [А. В. Чупіс та інш.]. – Суми : Довкілля, 2001. – 404 с.